

XVII **encontre** **d'ESCRITORS**

“No era això, companys, no era això”

Els escriptors en llengua catalana pensaven que amb la mort de Franco es repararien molts dels greuges comesos. No fou així. L'anomenada transició esdevingué un enorme crit en la boca d'un mut, en un temps de pactes i reconciliacions que només van accontentar la classe política.

Ara, més de vint anys després, poetes, novel·listes, crítics i d'altres espècies literàries hi coincideixen: la transició va ser un bluf, una gran oportunitat perduda. “Ens han estafat”, declara Jaume Pérez Montaner, president de l'AELC (Associació d'Escriptors en Llengua Catalana), amb el gest contrariat del qui arriba a casa i comprova que l'electrodomèstic que li han venut no funciona. Una protesta que resulta comuna a tots els escriptors que han passat per València la darrera setmana per fer recompte d'una part dels desperfectes que es visqueren en el món literari durant la transició.

Una de les trencadisses més grans va ser l'oblí. El mateix Pérez Montaner n'és una víctima. El 15 de maig del 1962, un trucada seca a la porta de sa casa féu que se li entravessara el dinar. Uns policies els comminaren, a ell i al seu company de pis, a anar-se'n cap a la comissaria. En arribat els van intimidar i els van acusar d'haver repartit

fulls volants, uns dies abans, en favor de les vagues dels miners asturians. Finalment, el poeta valencià i el seu amic acabaren en la Model, i, més tard, passaren a Carabanchel, on un tribunal militar els condemnà a dos anys de presó, dels quals van complir “tan sols” quinze mesos gràcies a una amnistia parcial per la mort del papa Joan XXIII. “S'ha de dir amb claredat. Durant la transició es va segrestar la història, i avui dia encara hi continua. S'ha optat per la desmemòria i s'ha deixat de costat el judici dels actes repressius. Fraga és l'exemple que més crida l'atenció.”

Qui també pensa de la mateixa manera és Pepe Ribas, un dels fundadors de la històrica revista *Ajoblanco*. Després de quatre anys d'investigacions i tota una vida com a testimoni, Ribas publicarà l'any que ve un llibre que comença amb les lluites del 1973 contra els plans educatius del ministre Villar Palasí i arriba al punt àlgid entre 1977 i 1979, anys en què bona part del moviment llibertari barcelonès es va

ensorrar víctima de l'heroïna que es repartia gratuïtament al voltant de les Rambles. “Van caure com conills”, reconeix Ribas, qui explica aquesta maniobra com una més per acotar els moviments socials que eclosionaven al carrer tot amenaçant un estat entestat a establir una oligarquia de partits que encara es manté.

La ironia del desencant. Una altra de les peces avariades de la transició va ser la relativa a l'entusiasme.

D'un sentiment inicial d'efusiu optimisme es va passar molt prompte a un desencant que va calar fins al moll dels ossos. Un dels protagonistes d'aquella metamorfosi és el sociòleg valencià Josep Vicent Marquès. “Era molt ingenu. Estudiava tercer de Dret i recorde una vegada que vingueren Eliseu Climent i Vicent Alvarez i em preguntaren si volia ingressar al partit socialista del País Valencià, que aleshores no tenia encara ni el nom. M'ho van dir d'una manera tan misteriosa que jo vaig pensar que m'estaven proposant la lluita armada. Deixeu-me uns dies per a acomiadar-me de la meua família!, els vaig dir.”

Aquella innocència i bona fe van ser un dels desencadenants de la primera política que es va viure durant la transició. Òscar Nebreda mirava anar i vindre per les Rambles aquells joves de cabells llargs amb els portafolis a sota de l'aixella. “El meu problema no era ni la història ni la política ni el debat marxista ni hòsties... La meua preocupació era follar”, explica Nebreda, qui

La pedagoga Marta Mata (al centre) va ser una de les encarregades d'analitzar el paper de l'escola durant la transició junt amb Carme Miquel (a l'esquerra). Rosa Serrano (a la dreta) va presentar la xerrada.

més tard va consagrar-se com a dibuixant humorístic en revistes com *Barra-bás*, *El Papus* o *El Jueves*. "Jo veia el Vázquez Montalbán i el Marsé pels cafès del nord de la ciutat. Allà els veies tots exquisits parlant que si Schopenhauer que si aquell o altre, envoltats d'unes cambres que eren un tros de tia. Penso que tot allò ho muntaven per impressionar les dones i fer-se-les després."

Sense la dimensió sexual de l'assump-te, Marquès recorda amb una incredulitat pareguda els dirigents juvenils de llavors. "La gent a qui li agradava la lluita política eren uns pesats insuportables, no acceptaven la democràcia interna de la clandestinitat i només volien ser escoltats." Un fet que, amb l'adveniment de la democràcia, es va aguditzar. Tal i com relata el mateix Marquès o altres protagonistes, com Pérez Montaner, molts d'aquells capítols acabaren embriagats de poder i pactant una Constitució que oblidava moltes de les aspiracions del poble.

La transició escrita. De quina manera van transcendir tots aquests desper-

fectes al full en blanc? Àlex Brot, crític literari, té la resposta. Segons explica, la transició va influir de manera distinta depenent dels diferents gèneres. La poesia va viure un moment de gran eferescència i part dels escriptors van abandonar el realisme propi de la denúncia del franquisme per tornar a la diversitat poètica. No en va, alguns cercles universitaris començaren a reivindicar poetes de to intimista, com ara Foix, Brossa o Vinyoli, arraconats durant aquells anys amb motiu del frenètic allau de literatura política.

Pel que fa al teatre, aquest gènere sí que va continuar al camp de batalla. Els diàlegs que s'escrivien, com els de Jordi Teixidor, tenien les arrels en les veus més pures dels llibres de Bertolt Brecht. Una influència que es repetia en l'àmbit de la narrativa, on autors com Josep Pierra parlaven de temes com l'exili, i d'altres, com Isabel Clara Simó o Carme Riera, definien personatges ben combatents i representants de l'incipient feminisme d'aleshores.

Però també el desencís va tenir el seu protagonisme a les pàgines dels autors de parla catalana, sobretot en els no-

vel·listes. Bona prova d'aquesta desil·lusió són títols com *Descomposició*, de Jorge Elies, o *Interruptus*, de Valerià Pujol. Es tracta de llibres escrits en els vuitanta en què els personatges passegen la seua desorientació per unes ciutats brutes de desesperança després de la fi de festa d'una transició que, tal i com afirma Brot, es podria resumir en aquella lletra de Lluís Llach que comença dient "no era això, companys, no era això".

Ara, amb dues dècades de distància, cal preguntar-se si algun dia "serà això, companys, serà això". Hi ha qui pensa que sí, com Pérez Montaner o el poeta Biel Mesquida. Ambdós creuen en una segona i definitiva transició, que podria albirar-se en les mesures socials que el Govern de Rodríguez Zapatero impulsa. D'altres pensen que no. "Ja no sé si queda ni país...", afirma Josep Vicent Marquès. Per últim, hi ha la tercera via de Pepe Ribas: "No podem esperar que vinguin a donar-nos la llibertat. Som nosaltres els qui l'hem de prendre sense demanar permís".

Sergi Tarín